

Skauti Sáša a Jirka – dvě nepřímé oběti holocaustu

Při svých návštěvách roudnického hřbitova se vždy zastavuji u hrobu rodiny Stříbrných (z tohoto rodu pravděpodobně pocházela maminka Sáša a Jirky), ve kterém jsou také pohřbeni moji dva kamarádi a skauti Sáša a Jirka Steinovi, které lze označit za nepřímé oběti holocaustu. Je to víc než smutná událost, k níž došlo v roce 1941 a která svým způsobem otřásla celou Roudnicí nad Labem.

Původně byly jejich jména, fotky a data narození a úmrtí uvedeny na hrobě na dvou velkých deskách. Některá písmena však vypadla či je někdo ukradl, fotky byly časem poškozeny, a tak tyto desky byly snad někým z příbuzenstva Sáša a Jirky definitivně odstraněny a informace o Sášovi a Jirkovi Steinových z hrobu zcela zmizely. Kdysi jsem některé jejich příbuzné ze strany otce i matky znal, včetně těch, kteří přežili druhou světovou válku a někteří i holocaust, ale ti se pak postupně z Roudnice vytratili a jejich stopa mizí. Je pravděpodobné, že někteří se odstěhovali z Roudnice a většina je již po smrti. Před šedesáti roky v den narození mého staršího syna jsem shodou okolností na faře roudnického kostela v doprovodu nastupujícího nového ředitele roudnické galerie Miloše Saxla po delší době naposled mluvil se svým vrstevníkem Pavlem Stříbrným který se věnoval studiu památek, pokud se pamatuji. Tehdy nám naznačil, že přemýšlí o emigraci. Od té doby jsem ho neviděl a ani jsem o něm neslyšel. Nevím kde a jak skončil.

V Roudnici nad Labem žila vedle dalších poměrně početných židovských rodin také rodina očního lékaře MUDr. Viktora Steina. V tomto případě ovšem šlo o smíšené manželství, kterých bylo u nás na Podřipsku také víc. Manželka doktora Steina byla křesťanka. V jejich manželství vyrůstali dva synové – Sáša a Jirka. Sáša byl můj vrstevník, Jirka byl o rok mladší. Sáša se narodil 15. ledna 1929, Jirka 29. dubna 1930. Byli jsme velcí kamarádi. Společně jsme chodili cvičit mezi žáky do Sokola a samozřejmě jsme se také stali členy vlčácké smečky, která působila v roudnickém skautském středisku Svazu junáků skautů a skautek RČS a později po sjednocení skautských organizací v Junáku. Dodnes si vybavuji, jak jsme se všichni v elegantních vlčáckých krojích s žokejskou čapkou na hlavě zúčastnili nejen skautských akcí, ale i různých jiných slavností, které se v našem městě tehdy konaly. Byla to skutečná nádhera, na kterou se nezapomíná a na kterou jsme se vždy těšili. Byli jsme na své kroje velmi hrdí a dávali jsme si na nich záležet.

Po mnichovské tragédii v roce 1938 a vzniku tzv. druhé republiky se situace velmi zkomplikovala. Rozbujel se antisemitismus, který také postihl rodinu Steinových. Řada lidí si na něm hojila své mindráky. Jeden žasne, co všechno bylo možné a čeho všeho jsou někteří lidé schopni. Zatímco my jsme začali chodit do gymnázia, škola se, pokud si vzpomínám, pro kluky Steinovy stala nepřístupnou. To samozřejmě neznamenal, že jsme s nimi přerušili kontakt. Manželka doktora Steina se se svým mužem rozvedla snad v domnění, že Sášovi a Jirkovi tím nějak pomůže. Svým způsobem ve skutečnosti ublížila nejen jim, ale také jejich otci – svému manželovi. Dokonce se znovu vdala za nám nepřiliš známého, který se pravděpodobně jmenoval Vágner. Nebylo jí to zřejmě nic platné. Svým synům tak tím nijak nepomohla. My jsme byli tehdy příliš mladí, abychom si hlouběji ten dopad uvědomovali a na své kůži ho více pociťovali. Nevím, do jaké míry a v jakém rozsahu si tu skutečnost uvědomovali Sáša a Jirka. Mezi vlčaty a skauty jsme museli všichni poznat a pociťit, že se mnohé u nás v celé společnosti a nejen u skautů v tzv. druhé republice koncem roku 1938 a počátkem roku 1939 a zejména pak po vzniku Protektorátu Čechy a Morava změnilo např. včetně názvu organizace (místo SJSSRČS tu byl sjednocený Junák), krojů (jednotné hnědé šátky, lodičky místo klobouků atd.) a že je všechno jinak, až dekretem podepsaným K. H. Frankem 28. října v roce 1940 byla činnost skautského hnutí nacisty zcela zakázána. Přechodu od vlčat ke skautům jsme si proto už tehdy nestihli moc užít. My jsme ovšem měli svou partu a působili jsme jako

čtenářský klub Mladého hlasatele podle vzoru Jaroslava Foglara – Jestřába, i když jednoho dne i vydávání Mladého hlasatele bylo nacisty zastaveno. Sáša a Jirka byli doma všestranně dobře vybaveni, měli i svůj vlastní stan. Měli také filmovou promítačku, takže jsme se hodně nasmáli při promítání amerických grotesek, které si vypůjčovali v nějaké půjčovně filmů v Praze. Přiznám se, že v tom našem věku (jsem ročník 1929) jsme si nějak snad ani neuvědomovali, jak těžce tehdejší stav dopadá na Sášu a Jirku, protože jsme byli s nimi stále v kontaktu a oni si možná ani nijak nestěžovali. Jenomže řešení hledala jejich maminka. A zvolila to nejméně šťastné a rozumné.

V červenci roku 1940 odjeli Sáša a Jirka na Letní tábor Komenského do Bělče u Třebechovic pod Orebem, na který se velmi těšili. Zakladatelem tohoto tábora byl evangelický farář velmi proslulý prof. ThDr. Adolf Novotný (1891–1968), který v té době působil v Krabčicích u Roudnice nad Labem. Pokud vím, tento tábor existuje i v současnosti. Na táboře bylo před válkou možné potkat i syna faráře Novotného Jana Blahoslava Novotného (1917–1983), výborného kytaristu a zpěváka, ale především skvělého karikaturistu. Zejména po 2. světové válce byly velmi známé vedle např. karikatur herců jeho karikatury našich politiků vesměs s velmi vypovídací i kritickou hodnotou, které zveřejňoval zejména ve *Svobodném slově*, a které dráždily zejména komunisty. Po únoru 1948 proto již nemohl své politicky motivované výtvary publikovat. Byl v podstatě na indexu. My jsme byli v tom roce maturitní ročník a on nám vytvořil tablo karikatur celé naší třídy. Trochu jsme mu tehdy finančně pomohli. Po válce se Jan B. Novotný pod své karikatury podepisoval *Honza*, v době politického uvolnění v šedesátých letech rovněž vytvářel výborné karikatury některých našich herců a podepisoval se *Jebenov*. Tím zůstal do jisté míry nepoznán a skryt před totalitním režimem. Po srpnové okupaci v roce 1968 emigroval do Švýcarska, kde v osmdesátých letech zemřel. V Praze dnes žije vnuk Adolfa Novotného a syn Jana Blahoslava Novotného prof. David Jan Novotný. Sáša a Jirka se na tábor velmi těšili, bohužel, dočkali se velkého zklamání. Nacisté konání tábora po několika dnech zakázali, tábor byl rozpuštěn a hoši se museli vrátit domů. V tu dobu ještě netušili, že se konec jejich krátkého života blíží. Podobně jako Letní tábor Komenského skončila tehdy také řada skautských táborů i táborů jiných organizací. Vesměs byly nacisty rozehnány, zakázány a zlikvidovány.

Maminka Sáši a Jirky se rozhodla své syny zbavit prokletí té doby a zvolila ten nejméně šťastný způsob. Oba své syny otrávila svítiplynem a pokusila se otrávit sebe s nimi. Jirka zemřel 11. března 1941 a Sáša 12. března 1941. Jejich maminka přežila. Jirka nepřežil a Sáša neúspěšně bojoval se smrtí ještě asi 24 hodin, ale zápal plic ho udolal. Vybavuji si, že jsme u nemocnice potkali dr. Steina, který nám sdělil, že Jirka je po smrti, ale Sáša ještě bojuje. Prosil nás, abychom se za Sášu modlili, aby přežil. Bylo to velmi smutné setkání. Sášovi nebylo pomoci.

Sáša a Jirka byli pokřtěni a tak se jejich pohřeb konal z evangelického kostela, ve kterém byly obě rakve s jejich těly vystaveny. Se zesnulými se velmi dojímovým proslovem a modlitbou rozloučil evangelický farář Benjamin Fleischer. Nepamatuji se, zda jsme u rakví drželi čestnou stráž. Smuteční průvod se pak za účasti velkého počtu roudnických občanů včetně dětí odebral na roudnický hřbitov. Naše parta kráčela před smutečným povozem s rakvemi. Nesli jsme kytici ozdobenou stuhou v národních barvách. Kolaborantský časopis *Vlajka* pak napsal, že *Žid Stein se tetelil za rakvemi jako huspenina*. Poslední rozloučení s našimi kamarády a skauty Sášou a Jirkou Steinovými bylo velmi smutné. Trochu se obávám, že někteří účastníci pohřbu však přišli jen ze zvědavosti a zajímali se spíše o to, co se stane s věcmi po obou zesnulých a kdo je dostane.

Na internetu jsem objevil stručné informace, že MUDr. Viktor Stein (*20. 03. 1891) byl transportem Y, č. 1 deportován 22. února 1942 z Kladna do Terezína a 19. 10. 1944 transportem Es, č. 519 z Terezína do Osvětimi. Zahynul 7. 12. 1944 v Dachau. O matce Sáši a Jirky, která spáchala tak hrůzný čin a zavraždila své dva syny, nemám žádné zprávy. Vybavuji si však několik svých většinou starších známých z Roudnice nad Labem, kteří pocházeli ze smíšených židovsko-křesťanských manželství. Tato manželství však za druhé světové války, pokud vím, nebyla rozvedena, a příslušní židovští partneři a jejich potomci byli snad teprve až koncem války internováni v některých sběrných či koncentračních táborech a válku nakonec většinou přežili. Naproti tomu rozvod znamenal pro židovského partnera téměř jistý rozsudek smrti.

Sáša a Jirka Steinovi takové štěstí neměli, manželství jejich rodičů bylo rozvedeno, maminka – křesťanka je otrávila a tatínek židovského původu zahynul v koncentračním táboře v Dachau. A tak dodnes na ty dva kluky, Sášu a Jirku, naše skautské bratry vzpomínám s jistým bolem v srdci a smutkem v duši. *Budiž jim země lehká a ať odpočívají v pokoji!*

Naše generace pamětníků rychle vymírá a až odejdeme na věčnost, nejen na Sášu a Jirku Steinovy, ale ani na nás si již snad nikdo nevzpomene. Tak už to bývá, takový je osud. Právě proto jsem se pokusil své dva kamarády a skauty Sášu a Jirku a jejich krátký život připomenout touto vzpomínkou. Oni si to zaslouží. Vycházel jsem se především ze svých vzpomínek, které jsem doplnil informacemi o jejich otci, které jsem našel na internetu. Obávám se, že u nás bych už dost obtížně hledal pamětníky událostí z let 1938 a následujících. Přikládám dvě fotografie Sáši a Jirky, možná jediné, které po tolika letech ještě existují a poděkování dr. Steina za projevenou soustrast. Budu vděčný každému, kdo moje vzpomínky doplní či upřesní.

Ivančickému bratru Ing. Zdeňkovi Navrátilovi – Fetiškovi ŘSV děkuji za podpůrný komentář k textu. Za grafickou úpravu textu děkuji bratru PePovi Přechovi. Autora fotografií Sáši a Jirky neznám.

Roudnice n. L., říjen 2020
Jiří Čejka – Péguy ŘSV

J I Ř Í
* 29. IV. 1930
† 11. III. 1941

S Á Š A
* 15. I. 1929
† 12. III. 1941

ZA VŘELÁ SLOVA ÚTĚCHY,
PROJEVENÁ V MÉM VELIKÉM ZÁRMUTKU
A BOLU NAD ÚMRTÍM
MÝCH MILOVANÝCH HOCHŮ
SÁŠI a JIRKY
VZDÁVÁM SRDEČNÉ DÍKY.

MUDr. VIKTOR STEIN,
ROUDNICE N. L.

V březnu 1941